

Foto's Ceert van Duinhoven, VBNE

Steeds meer gewone esdoorns ten onder aan **roetschorsschimmel**

“Geen volksgezondheids-
maar wel een arbo-probleem”

— Geert van Duinhoven (Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren)

Terwijl groenbeheerders en bosbouwers druk zijn met de essentaksterfte, blijkt er sluipenderwijs weer een nieuwe vijand binnengeslopen te zijn in de Nederlandse bossen en stedelijk groen. Sinds 2014 raken in heel Nederland her en der gewone esdoorns aangetast door de roetschorsschimmel. Tijdens een aantal studiedagen in april kregen beheerders de aantastingen te zien en hoorden ze te hoe ze met deze nieuwe ziekte moeten omgaan.

> De roetschorsschimmel is bij de meeste gewone esdoorns in Nederland latent aanwezig. Dat wil zeggen dat de schimmel in het hout zit, maar de boom geen kwaad doet. Soms, bijvoorbeeld na een periode van droogte, forse snoei of hitte, ontwikkelt de schimmel zich opeens tot parasiet. Direct onder de schors maakt de schimmel dan miljoenen sporen. In eerste instantie zijn deze “ophoppingen” te zien als een soort blaasjes op de stam of takken. De blaasjes knappen op een gegeven moment open waarbij de schors barst. De zwarte sporen kleuren de bast helemaal zwart en verspreiden zich. Niet alle zwarte verkleuringen op een bast van de esdoorn zijn van de roetschorsschimmel. Wendy Batenburg van bomenadviescentrum Terra Nostra heeft zich toegelegd op het herkennen van de

schimmel en legt tijdens de studiedagen in Zeewolde uit dat ongeveer de helft van de verdachte bomen ook daadwerkelijk door deze schimmel is aangetast. Haar geoefend oog ziet onder een microscoop vrij snel of de sporen wel of niet van de roetschorsschimmel afkomstig zijn.

Een eenmaal aangetaste esdoorn legt, voor zover we nu weten, altijd het loodje. Na het openbreken van de schors kan de boom binnen een jaar dood zijn. Tot op heden is het echter nog niet duidelijk, zo vertelt Henry Kuppen van Terra Nostra, of de sporen die vrijkomen meteen ook andere bomen aantasten. Sporen verspreiden zich voornamelijk via de wind, en ook regen kan ervoor zorgen dat sporen uit de lucht op andere esdoorns terechtkomen. Net gesnoeide bomen of bomen met

recent gebroken takken zijn vaak vatbaar, omdat de schimmel daar gemakkelijker kan binnendringen. Toch worden, ondanks de grote hoeveelheid sporen die deze schimmel produceert, lang niet alle bomen geïnfecteerd.

Gezondheid van boomverzorgers

De verdere verspreiding is eigenlijk ook niet eens de eerste zorg bij deze schimmelaantasting. Belangrijker is dat de sporen ernstige gezondheidsklachten kunnen veroorzaken bij mensen die met de boom aan de slag gaan. Blootstelling aan de sporen kan een allergische ontstekingsreactie van de longblaasjes veroorzaken bij langdurig of herhaaldelijk inademen van de sporen. Dit kan leiden tot kortademigheid, droge hoest en koorts. Doorgaans zijn de klachten van korte duur, bij mensen die langdurig aan grote hoeveelheden sporen zijn blootgesteld kan het een chronisch karakter krijgen en tot ernstige klachten leiden. Kuppen: “Laat vooral duidelijk zijn dat een aangetaste boom geen gevaar is voor de volksgezondheid. Een keer langs zo’n boom lopen, is geen enkel probleem. Pas als je onbeschermd, dus zonder mondmaskers of beschermende kleding, de boom gaat kappen, loop je kans op de infectie. Op zo’n moment krijg je echt veel van de sporen binnen en dat kan ongezond zijn. Toch is het soms nodig om die boom weg te halen. De boom gaat immers dood, het hout wordt bros en de vallende takken kunnen op sommige plekken een gevaar zijn voor bijvoorbeeld wandelaars. Daarom is het belangrijk om eerst goed te weten of je echt met deze schimmel te maken hebt. Als dat zo is, moet je bepalen of de boom een gevaar oplevert met vallende takken. Is dat zo, dan moet je ervoor zorgen dat je goed beschermd de boom weg haalt en afvoert.”

Wat vooral dus niet nodig is, en Kuppen herhaalt dat voor de duidelijkheid een aantal keer, om een aangetaste boom onmiddellijk en binnen 24 uur om te halen en af te voeren. Het zou zo maar kunnen dat een verantwoordelijk wethouder dat wil, omdat hij of zij gehoord heeft dat de roetschorss-

schimmel gevaarlijk kan zijn. Oké, de boom moet weg maar doe dat vooral niet overhaast. Er is geen enkel gevaar voor wandelaars of omwonenden. Bereid de kap zorgvuldig voor en zorg voor de juiste beschermingsmiddelen, zegt Kuppen. En laten we vooral voorkomen dat er een heksenjacht op de ziekte of deze bomen ontstaat.

Roetschorsschimmel sinds 1898

Roetschorsschimmel of roetschorsschimmel wordt veroorzaakt door *Cryptostroma corticale*. In Nederland zijn het alleen nog esdoorns die aangetast raken. *Cryptostroma corticale* is een zwakte-parasiet en komt de boom binnen via wonden. De schimmel kan lange tijd latent in de boom aanwezig blijven tot het moment dat de omstandigheden voor de schimmel optimaal zijn. De ontwikkeling van de schimmel wordt met name gestimuleerd door een afname in conditie van boom zoals ten gevolge van droogte en hittestress. Roetschorsschimmel is in 1898 beschreven in Ontario, Canada en is ook aanwezig in Noord-Amerika. Sinds 1945 is de ziekte voor het eerst opgemerkt in Londen, Verenigd Koninkrijk en heeft zich van daaruit verder verspreid over Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Bulgarije en Tsjechië. Sinds 2014 wordt de roetschorsschimmel waargenomen in een groot deel van Nederland en België. (Bron: Terra Nostra)

Monstername van roetschorsschimmel

Terra Nostra kan tegen betaling monsters van verdachte bomen analyseren op het voorkomen van de schimmel. Er dienen verschillende bastdelen van ongeveer 10x10 centimeter genomen te worden van de meest zichtbaar zwarte stamdelen. In sporadische gevallen bevinden de meest zwarte delen zich op de takken. Het is belangrijk de monsters zorgvuldig te verpakken en naar het vooraf afgestemde adres te sturen. Het is aan te bevelen om bij monsternamen wegwerphandschoenen en een mondkapje te gebruiken, het monster met de wind in de rug te nemen en per boom nieuwe wegwerphandschoenen te gebruiken om

de overdracht van sporen tussen de monsters te voorkomen.

Snelle aftakeling

Terra Nostra, Staatsbosbeheer, de Unie van Bosgroepen en de VBNE organiseerden in april gezamenlijk vier bijeenkomsten over de roetschorsschimmel in het nog jonge bos bij Zeewolde. Langs een wandelpad laat Jeroen Hendriks van de Nationale Bomenbank zien waar vorig jaar een aantal esdoorns is omgehaald vanwege een aantasting. Een paar bomen die vorig jaar nog niet waren aangetast, staan er nu alsnog heel slecht bij. De toppen zijn eruit gevallen, de schors is er grotendeels af en op de stam zit veel honingzwam. Het is niet meer te achterhalen of die honingzwam er eerder was of juist de roetschorsschimmel. Hendriks: “Ook al weten we nog niet hoe de verspreiding van de ziekte gaat, toch is het in dit soort gebieden wel goed om regelmatig te controleren. Een gebruikelijke drie- of vierjarige cyclus voor de boomveiligheid is dan te weinig. Je ziet dat binnen een jaar een boom van gezond naar compleet afgetakeld kan zijn. Overigens staat hieraan een jonge opstand van esdoorn, en daar hebben we geen aantastingen in gezien. Het komt voornamelijk alleen voor bij oudere bomen.” Hamvraag is nu natuurlijk: moeten we esdoorns blijven aanplanten? Zeker hier in de Flevopolder leek de gewone esdoorn een geschikte opvolger van de essen die massaal het loodje hebben gelegd door de essentakziekte. Wordt nu de esdoorn de volgende in het rijtje van boomsoorten met een ziekte? Gelukkig treedt er nog geen massale sterfte op door deze schimmelaantasting. Bovendien zijn het nog bijna uitsluitend de gewone esdoorns die er last van hebben. Andere esdoorns worden zelden aangetast. Pieter Westerhof van de Bosgroepen denkt dat het verstandig is om geen monocultures te maken van gewone esdoorn. Ook al staat die soort tegenwoordig in het lijstje van klimaatslimme soorten.<

g.vanduinhoven@vbne.nl

Tot op heden is het echter nog niet duidelijk, zo vertelt Henry Kuppen van Terra Nostra, of de sporen die vrijkomen meteen ook andere bomen aantasten.